

ENGELLİ Mİ? ÖZÜRLÜ MÜ?

Özürlü veya engelli, geleneksel dilde, sakat, topal, ama, tat..., aşağılamak istendiğinde kör, sağır, çürük, kolsuz bacaksız, geri, deli..., modern dilde handikaplı, dezavantajlı veya hepsi veya hiçbirisi...

Kelimelerin insan zihninde çağrıştırdığı anlamlara bakacak olursak, “Özürlü” negatif, “Engelli” pozitif bir kelime. Özürlü kelimesi kişiye has, kalıcı bir yetersizlik durumu anlatırken, ezici, ayırıcı, hatta aşağılayıcı bir anlam içermekte, engelli kelimesi ise, daha eşitlikçi bir çağrışım ve kişiye özgü olmama durumu..., çünkü her birey hayatın her alanında engellenebilir. Bu haliyle daha pozitif ve daha genel bir kavram olarak nitelendirilebilir.

Ülkemizde engelli bireylerden “özürlü” diye söz edildiğinde, ne için özür, kimden özür, kusur kimin? Soruları geliyor akla. Bir engeli olan bireyi ne olarak adlandırdığımızın, ona ne dediğimizin aslında hiçbir önemi yok, önemli olan bu durumun onun seçimi olmadığı, herkesin bir gün aynı durumda olabileceği ve çok daha önemlisi ona nasıl davrandığımız ve bu terimlerin içeriği...

Hem engellilerin hem mimarların hem de yasaların kabul ettiği güncel terim “engelli” dir. Engellilik bir yetersizlik durumudur fakat bu yetersizlik kişinin bireysel eksikliği değil, bulunduğu ortamın ona uygun olmamasından kaynaklanan bir durumdur. Biz mimarlar “engelli birey” kavramını literatürde şöyle tanımlıyoruz:

“Fiziksel, duyuşsal, zihinsel veya sağlık durumları nedeniyle genel ihtiyaçlara göre tasarlanmış binaları veya çevreleri kullanımlarında uygun olanakların yokluğundan dolayı engellere uğrayan insanlar” dır.(Goldsmith S., 1976)

Bu tanımdan yola çıkarak engelli sayısının sadece nüfus sayımlarında tespit edilenden çok daha fazlası olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü ne yazık ki kentlerimiz, yapılarımız, kamusal binalarımız ve yollarımız tüm bireyler için uygun olanaklara sahip değil ve bu alanlarda çoğumuz kimi zaman engelli olabiliyoruz.

Demek ki engellilik, kalıcı ve gelip geçici yetersizlikleri de kapsayan mimari bir eksiklik durumudur. Evrensel bir bakış açısıyla yaklaşıldığında bebek arabalı bir anne, yaşlı bir dede, aşırı kilolu bir bayan, aşırı zayıf güçsüz bir adam ve tabii ki elinde proje çantası ve bazukasıyla tramvaydaki bir mimarlık öğrencisi de engelli kavramı altında yer almaktadır.

Hayat tümüyle kendi seçimimiz değildir. Elimizde olmayan nedenlerle herkes gibi yaşayamıyor veya fiziksel çevreyi kullanmada güçlük çekiyor olabiliriz. Fakat sahip olduğumuz toplumsal bilinç sayesinde şehrimizi ve çevremizi herkes için yaşanabilir kılmak elimizdedir. Farklı olanları isimlendirmek kolaydır, asıl zor olan herkes gibi eşit haklara sahip olduklarını bilmek ve ona göre davranmaktır.

Biz mimarlar, öyle yapılar tasarlayalım ki engellerimiz bize engel olmasın ve biz tasarladığımız yapılarla birilerine engel olmayalım.

Haziran 2012
Yrd. Doç.Dr.Bilgehan YILMAZ ÇAKMAK